

KENDİNİ EVİNDE HİSSETMEK

Menderesler çizerek ilerleyen uzun cadde üzerindeki dar kaldırımın orta yerinde; etrafını saran betona inat, dimdik duran çınar ağacından yükselen kuş çığlıklarını duyup irkildiğinde, sağ tarafta duran heykel ile göz göze gelmişti. Yaklaşıp heykelin üzerindeki yazıyı okuduğunda caddenin adını bu heykelden aldığını gördü. Kendi kendine söylenmeden duramadığından: “bu kadar uzun bir caddeye bu kadar kısa bir adamın adı neden verilir ki” demekten kendini alamadı. Durup dinlese, belki de heykel kendisine, şehir ile ilgili önemli bir sır verecekti: “Hiçbir şey görüldüğü gibi değil!”

Caddeyi dik kesen sokakların görünmeyen derinliklerine bakarak eski belediye binasının önüne geldiğinde, neredeyse şehrin geçmişine varmıştı. Bir biçimde hayatta kalmayı başaran tarihi yapıyı yutarak, yan yana, üst üste konulmuş kibrit kutularını andıran binalar üstüne üstüne gelirken; kendi kökleri üzerinde yeşeremeyen bir şehrin ne denli çarpık olabileceğini düşündü.

Çarpık bir bünyenin estetik bir uzvu olamayacağını ispatlayan okul binasına vardığında, öğretmenler odasına uğramadan sınıfa çıkmıştı. Kendisini ait hissettiği ve kimsenin kendisini yabancılaştırmadığı yer umut kokan sınıftıydı. Her zamanki alışkanlıkla bazı öğrenciler ayağa kalksa da yeni öğretmenlerinin bakış açısını kavrayan diğerleri oturmuş, Bay-A.'nın kendilerine önerdiği yazarı okuyordu. “Günaydın” diyerek sınıfı selamladığında aldığı cevap karşısında çok mutlu oldu. Öğrenciler eski alışkanlıklarından kurtulmak için çabalamış ve “saool” diye bağırarak yerine kendi seslerinde ve renklerinde; tam da kendileri olarak sıcacık günaydınlar dilemişlerdi.

Sıraların arasında dolaşp her bir çocuğun gözlerini yakalayarak, orada kendini ararken, kavruk bir yüzün ortasında duran iki şaşkın gözle karşılaştı. İki kocaman gözden ibaretmiş gibi duran bu çocuk, sınıfa bu yıl gelmiş olan O.'ydu. Boynuna asılmış anahtarlar ile kendisini nereye koyacağını bilemez bir halde sınıfın derinlerine dalmıştı. Bu bakışlardaki şaşkınlığı ve merakı hisseden öğretmen kendi iç sesinden ve şimdiye kadar kendisiyle birlikte yürüyen *öteki beninden* sıyrılıp kendi *öz benine* dönmüştü.

Onun varlığı, adeta gerçekliğe dönmeme ve hakikat ile olan bağımlı yeniden kurmamı sağlamıştı. Diğer çocukların gözlerinde aradığım kendimi, onun gözlerinde bulmuştum. Boynundaki anahtarın ne olduğunu sorduğumda: “Sinop’tan geldiğimizden beri anne ve babam sürekli çalışıyor ve eve geç geliyorlar. Anahtarı kaybetmeyeyim diye annem boynuma astı.” dedi. Gözlerimi anahtara dikip; bir yandan “görünenin ardına açılan bir kapıyı aralayabilir mi” diye düşünürken, bir yandan da sınıfça kitaplarını

okuduğumuz Memduh Şevket Esendal'ın *Bir Kucak Çiçek* adlı eserinde betimlediği gibi; çocuklardan, “bahçelerinde ne kadar çiçek varsa toplayıp getirmelerini” ve onun önüne dökerek, onu kucaklayıp sevgiyle bağrılarına basmalarını istedim.

Anahtardan gözlerimi ayırıp Memduh Şevket Esendal'ın *Kayıştı Çeken* adlı öyküsünü okumaya başladım. Çocukların, metni olabildiğince yorumlamalarının ve dersler çıkarmalarının önünü açabilmek adına sık sık okumayı kesip düşünmelerine fırsat tanıyordum. “Eve dönüyorum ki, ağlamış, rengi de uçmuş. Ne yapmalı? Bir can yoldaşı bulmalı, bir öksüz kız! Bir çocuğun boğazı ile yıkılacak değiliz ya!” pasajını okuduktan sonra çocuklara yazarın burada hangi değerlerden bahsettiğini sordum. Çocukların bazıları, yardımseverlik dedi; kimisi anlayışlı olmaktan, önemli bir kısmı da hoşgöründen bahsetti.

Zilin çalmasıyla teneffüse çıkıp öğretmenler odasına vardığımda, kulağıma çalınan sözler karşısında nefes almakta zorlandım: “Ne olacak bu memleketin hali, ipini koparan geliyor, memleketlerinde kalsalar ya! Geldiler huzurumuzu kaçırdılar. Kaça kaça neredeyse İstanbul’a varacağız.” Boğucu sözcükler ile dolmuş dört duvar arasında, derin bir nefes almaya çalışırken yeniden içimdeki boşluğa düşüp, *öteki ben* ile baş başa kaldım.

Bu şehre ve bu okula geldiğinden beri sürekli dışlanması, *Bay-A.*'nin kendi kabuğuna çekilmesine neden olmuştu. Herkesin hayatı birlikte ürettiğini ve var olabilmek için bir diğerine zorunlu olarak ihtiyaç duyduğunu düşündüğünde; insanların, görünmez bağlarla birbirine bağlı olduklarını nasıl unutabildiklerini ve neden birbirlerini ötekileştirebildiklerini anlayamıyordu. Bu anlam kaybına bir cevap bulabilmek umuduyla yürüyor, bu şehirde kendisini koyabileceği bir yer arıyordu. Şehrin şimdiki halinde üstü örtülen; ancak geçmişinde, derinlerinde herkesi bir arada tutabilecek ortak bir değer, bulunup çıkarılabileceğine olan inancının peşinden gidiyordu.

Biraz hava almak için indiği bahçede burnuna çarpan kimyasal kokularını duyumsadığında oradan da kaçmak istedi. Fakat, her yeni güne umutla başlamayı yaşam felsefesi haline getirdiğinden; değiştirip dönüştürmek için daha çok çabalamak zorundaydı. “Başaracağım!” deyip gururla başını kaldırdığında, kendisini arayan bakışların sınıfın penceresinden aşağıya yöneldiğini hissetti.

Bir solukta sınıfa, özüme dönüp kitabı bitirdiğimde: “Memduh Şevket Esendal’dan öğrenmeye devam etmeliyiz” dedim. Çocukların dikkatini sevgi kavramına çekmeye çalışarak Esendal’ın yürüdüğü yollardan gitmelerini önerdim. Nitekim yazar eserlerinde, insan yaşamını anlamlı hale getiren önemli bir değer olarak sevgiyi işlerken; “her şey bir insanı sevmekle başlar” der gibiydi. Bundan aldığım ilhamla; eğer birbirimizi sevmeyi öğrenebilirsek toplum olarak insana olan umudu büyüteceğimizi ve birlikteliğimizi esas alan bir toplumsal düzen kurabileceğimizi vurgulamaya çalıştım.

Bunları söylerken teorik anlamda mümkün olanın her an ve hemen pratikte karşılık bulamadığının da pekâlâ farkındaydım. Dönem sonu ödevi olarak, Memduh Şevket Esendal’ın kitaplarında işlenen değerlerden birini merkeze alan bir öykü yazmalarını istediğimde, bu kehanet kendisini gerçekleştirmişti bile. Bunu görmemi sağlayan ise O.’nun yazmış olduğu “*Sevgi Dolu Umut Yüklü Balon*” başlıklı öyküydü.

Bırakın istediğim etkiyi yaratmayı, sınıfımın yeni gelen arkadaşlarını dışlayıp yalnızlaştırdıklarını sezinlediğimde çabalarımın ne kadar anlamlı olduğunu sorgulamaya başladım. Çocuklar çiçekler sunacaklarına, onun sınıfta kendisine bir yer bulup orada yeşermesine bile izin vermemişlerdi. O kadar ötelere itilmişti ki eve gitmek için son zili sabırsızlıkla bekler olmuştu. Kendisini var edebildiği ve ait olduğunu düşündüğü yer kendi evleriydi. Oysa tek amacı, her yerde kendisini evinde hissedebilmektir.

Derken bir gün, elinde uzun bir solukla iyice şişirilmiş masmavi bir balonla çıkagelmmişti. Sanki yazmış olduğu öyküyü, gerçekliğe uyarlayıp hayatın

sahnesinde oyunlaştırmaya kalkışmıştı. Gözlerinde beliren umut ışığı sayesinde beni ikna edip, balonu ile birlikte sınıfa gelmeyi başarması çok zor olmamıştı. Günlerce balonu ile gidip gelmiş ve nihayet kendisine çok iyi bir arkadaş edinmişti. Bir süre sonra sınıftaki diğer çocuklar da kendilerine ilgi göstereceğini diye balonun etrafında dolaşmaya başlamışlardı. O her ne kadar balonu arkadaşları ile paylaşmak istese de balon kendisi dışında kimse ile arkadaş olmak istemiyordu. Onlardan korkuyor; kendi bedenini, bir tek onun umut ve sevgi kokan nefesi doldursun istiyordu.

Bir sabah, dış kapının önünde, onun balonsuz beklediğini gördüğümde hem şaşırılmış hem de korkmuştum. Yazmış olduğu öyküyü yaşıyormuşçasına yürüyüp yanına vardığımda; bir çift gözden ibaret olduğunu düşündüğüm çocuk, bu kez kocaman bir ağza dönüşmüştü. Hararetli hararetli daha önce sayfa üzerinde cansız duran sözcükleri ayağa kaldırıp birbiri ardında koşturmaya başlamıştı.

Kavrayabildiğim kadarıyla kötü sonu hazırlayan ilk hamle, umudunu getirip götürdüğü yolların altının oyulması olmuştu. Çocukların yola kazdıkları çukura düştüğünde şefkatle bağladığı ip çözülmüş, “sevgi dolu umut yüklü balon” pır deyiverip grileşen gökyüzünde sendeleyerek uçuvermişti. Neredeyse son nefesini vermek üzere olan balon, tek katlı eğri büğrü, alelacele yapılmış, rengarenk boyalı evlerin olduğu bir mahalleye düşmüştü.

Balonunu almak için karanlık sokağa girdiğinde, birdenbire mahalledeki çocuk seline kapılmıştı. Çocuklar balonu gördüklerinde gözlerinden yayılan ışık tüm sokağı aydınlatmıştı. Kendi sokaklarının aksine her şeyin tüm çıplaklığı ile orta yerde durduğu bu sokak, şehrin yeni bir gerçekliğini keşfetmesine kapı aralamıştı. İlk olarak çocuklara; “ben Sinop mahallesinde oturuyorum, siz de “Kore”den mi geldiniz?” diye sormuş: “Hayır, buralıyız.” cevabını alınca da kafası karışmıştı. Bugüne kadar bu mahalle ile ilgili kötü hikayeler dinlemiş, uzaktan baktığında bile tedirgin olmuştu. Oysa çocuk sesleri ile dolan hiçbir sokak kötü ve çirkin olamazdı.

Nefes nefese veren çocuklar balonu bu kez daha da doldurmuş, kocaman şişirmişlerdi. Yeniden hayat bulan balonun taşıdığı sevgi mahalleye yeni bir soluk getirmişti. Mahalleye uzaktan bakıp bu sevgiyi paylaşarak çoğaltmak yerine, tümüne göz koyacak kadar adalet duygusunu yitiren insanlar, elbette çıkacaktı. “Ancak, böylesi adaletsizlikler karşısında vicdanların bu denli körleşmiş olmasını anlayamıyorum!” öğretmenim demişti.

Derinden yaralanmış ve duyarsızlığın dayanılmaz ağırlığını hafifletmek pahasına onu feda etmeye karar vermişti. Biriktirdiği güç ile balon, öyle bir patlamıştı ki bedeninde büyüttüğü sevgi, şehrin üzerinde bir bulut oluşturacak şekilde dört bir tarafa saçılmıştı. İçindeki son sevgiyi de havaya bırakıp karşı tepeye düşmesi uzun zaman almıştı. Çocuklar ayaklarına yapışan toprağın ağırlığı altında ezilerek olay yerine vardıklarında, balonun iki parçaya ayrılan bedeni ıslak toprağa düşmüştü bile.

Toprak kokan bahçeye geçip banka oturduğumuzda, insanın dehşete kapılmaktan kendini alamayacağı olaylar karşısında ne hissettiğini sezebilmek için gözlerine baktım. Gözlerinde ne hüznün ne de umutsuzluk vardı. Aksine, “Belki çok üzüldüm ama başımı kaldırıp etrafıma baktığımda herkesin gözünde masmavi bir balon uçuyordu.” dedi.

Tam kalkıp sınıfa gidecektim ki kurduğu cümle karşısında oturduğum yere çakılıp kalmıştım. “Bakışlarımı engin gözlerden yerin derinliklerine kaydırduğımda, ayaklar altına aldığım bu yerin viraneye dönmüş eski bir kale olduğunu anlamam biraz zaman aldı. Oradan şehre baktım ve hayatın durmadan devinmesiyle geçmişten geleceğe doğru açılan bir yolda adımladığımı hissettim.” O yürüyüp şimdiye varmaya çalıştıkça ben kendi çocukluğuma inmeye yani düne gitmeye koyulmuştum.

O baktıkça *Bay-A.*’nın gözleri, görünmeyenin ardındakileri görüyordu. O, geçmişi ardında bırakıp bir an önce geleceğe uzanmak isterken; o, onun ayak izlerine basarak dünü kurmaya çalışıyordu. Karşılaştığı her şey kendisini

çağırıyordu: “Yaklaş! Bize kulak ver! Görünenle yetinmeyip gerçekliği kavramak istiyorsan bize çok iyi bak!”

Bu ses yalnızca ona yeni bir bakış kazandırmamış aynı zamanda önünde yeni bir ufuk açmıştı. Çağırıcı duyduğu andan itibaren, hastane ile postane arasında gidip gelmekle herkesin gelip kendisini koyabileceği bir değer bulamayacağını anlamıştı. Bütünü kavramak için şehrin tüm sokaklarına dalması gerektiğinin ayırdına varmıştı.

Her fısıltıyı duyabilmek için sessizce yürüyor, dikkatinden bir şeyler kaçır endişesiyle, kendine söylenen kendisini bile susturmuştu. Sokakların uzaktan korkutan karanlığını yarıp, perdeyi yırtıp, gerçekliği yeniden kurmayı deniyordu. Daha önce sadece önünden geçmekle yetindiği Fatih Camii’nin taşlarına dokunarak ilerleyip Saray Caddesi’ni dikine kestiğinde, Ermeni ustaların çıkardığı sesler kulağında çınlamıştı. Balık pazarından aşağı indiğinde Yeni camii karşısında duruyordu. Bir camiden çok havrayı andıran bu binanın hikâyesi dikkatini bir hayli cezbetmişti. Gazi okulunun duvarlarından gelen sesleri duymakta çok zorlanmış, köşeye geldiğinde yüzyıllardır ağlamaktan gözleri kurumuş olan çeşmeyi ayırt etmesi zaman almıştı. Karşı tepede, kapısı *çalınan* mezarlıktaki mezar taşlarından bir farkı kalmamıştı.

Duvardaki tabeladan sokağın adının “Hastane Çeşme Sokağı” olduğunu gördüğünde “çeşme burada hastane nerede acaba?” diyerek sokak boyunca arandı. Sokağın sonuna vardığında tedavi edilmesi gereken bir konak ile karşılaştı. Bir buçuk asırlık bir geçmişi olan bina umudunu yitirmemişti. Mübadele sırasında buraya yerleşen bir aileye ait olsa da bu evde daha önce kimlerin oturduğunu anlamak için başını ahşap duvara dayayıp dinledi: “Ben tenine, sesine, nereden gelip nereye gittiğine bakmadan herkese kucak açtım. Ben büyük insanlığın eviyim. Çağırma kulak verip ocağıma gelip oturan herkesi sıcacık sarabilirim.” Bu cümleyi duyduğunda içindeki yabancılaşma hissi uçup gitmiş, kendisini ilk kez evinde hissetmişti.

İçi o denli sevgi dolmuştu ki baktığı, dokunduğu, kokladığı her şeyde sevgi vardı. Saçlarındaki aklara düşen yağmur bile sevgi çiseliyordu. Daha fazla yağmura maruz kalmak için yolunu olabildiğince uzatarak kendi yalnızlığına dönüyordu. Yürürken yalnızlığını delen seslere dikkat kesiliyor; karıncalar misali ara sokaklardan bulvarlara akan işçilerin yüzlerine bakarak, kimin kendisini evinde hissedip hissetmediğini kestirmeye çalışıyordu. Kendisine değmeden ve kendisini alıp sürüklemeyen, o yana bu yana akan insan selinin ortasında durup öylece kaldı. Herkesin yağmurdan kaçarak servislere yetişmekle meşgul olduğunu ve kendisi dışında kimsenin durup düşünecek hali olmadığını gözlemlediğinde: “Bir şey yapmalı!” dedi.

Her sabah okula giderken Muhacir Evi’ne uğrayıp gökyüzüne bir balon bırakmaya başladı. İlk zamanlarda sadece çocukların dikkatini çeken balonların sayısı iki yüz altmış iki bin sekiz yüz altmış ikiye ulaştığında herkese değen bir balon aynı gökyüzünü doldurmuştu bile. Şehrin her bir sakini durup gökyüzüne baktığında, her yana dağılan balonların tek bir noktaya doğru kaydığını fark etti.

Geçen gün yağın yağmurdan sonra tuhaflaşmışlardı. Daha önce ne olursa olsun başlarını kaldırıp etrafına ilgi göstermeyen insanlar balonları gördüklerinde yüzlerinde güller açmıştı. Balonun ardına veren herkes yollara düşüp kendisini Muhacir Evi’nin kapısında buluvermişti. Her biri “bahçelerinde ne kadar çiçek varsa toplayıp” getirdiğinden her taraf kendileri gibi kokmaya başlamıştı. Herkes kendisini evinde hissediyordu. Dahası Muhacir Evi’ne toplanan insanların havaya karışan nefesleri birbirine sevgi bulaştırıyordu. Her soluduklarında içlerine işleyen bu sevgi, hava olup yeniden balonlara doluyordu.

Sevgi dolu umut yüklü balonlar insan çığlıkları eşliğinde özgürce uçarken, mavi bir balonun kaldırım boyunca ilerlediğini gördüğümde hayallerimin gerçek olduğunu anlamıştım. Hayata sürekli dışardan bakmayı ve gerçekliği kendi zihnimde kurmayı bırakıp, hayatı bizatihi yaşamaya başlamıştım.

Sağ tarafa baktığımda, kökleriyle sımsıkı toprağa bağlanmış koca bir çınar gibi kaldırımın ortasında dikilen O. ile göz göze geldim. Bu kadar küçük bir çocuğun, bu denli umut yayan büyük bir sevgiyi nasıl taşıyabildiğine hayret ederken; o, çoktan köşeyi dönüp istasyon caddesine varmıştı bile.

Menderesler çizerek umuda yolculuk yapan sevgi dolu trene çelme takılacağını nereden bilebilirdi ki!